

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKİYƏ - MİLLİ BİRLİYİN VƏ BƏRABƏRLİYİN SİMVOLU

Jalə ƏLİYEVƏ

Filologiya elmləri doktoru, professor.
Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Mədəniyyət Komitəsinin sədr müavini

Tarixini, keçmişini yaşatmağı bacaran xalqlar tarix sahəsindən həç vaxt sığınmirlər. Müxtəlif rejimlərin getirdiyi qadağalar, qoyduğu tabular, verdiyi formalar xalqın öz qan yaddaşını unudara bilmirsə, deməli bu xalq həqiqətən əbədiyaşar xalqdır.

Azərbaycan türki, Kobəsi olaraq bildiyi Türkiyəsindən taqribən bir əsr ayırı qaldı. Ancaq no dillini unudara, no dinini, no də mədəniyyətini. Ana Vətənimdə gedən bütün siyasi prosesləri, baş verən bütün hadisələri, yaranan yeni ədəbiyyatı, yazılan yeni əsərləri minbir çətinliklə də olsa izlədi, tapdı, oxudu, öyrəndi.

Usaqlığımdan bəri evimizin nşəyaları, bəzək-düzəkləri içərisində bir guşə hər zaman diqqətimi çəkirdi. Nələr yox idi bu guşədə? Türkiyə bayrağı. Atatürkün portreti, Topçaqi, Dolmabahçe saraylarının, Boğazın, Asma köprüünün görüntüləri, türk fəsi, türk sazı və bir də türkün şanlı tarixini, coğrafiyasını, ədəbiyyatını anladan sayızsız-həsəbsiz kitablar. Türk sözüni yaşaq olduğu dönlərdə bu guşəni mərhūm anam, müasir Azərbaycan poeziyasının ünlü ismi Nürəngiz Gün öz əlləriylə hazırlamışdı. Və tam anlamıyla Türkiyənin bir parçasını evimizə köçürmüşdü sanki anam. Ölməz çətməyən, ünümüz yətməyən məmləkətin havasını aldırqı sanki bütün gün bu mənzərələrdən. Sonra oturub gecənin yansımsı gözüydürdük. Güc-bala ilə radioda Türkiyə dalgasını ayarlayaraq əz qala qulaqlarımızla radiounun içinə girib (çünki dalgə məqsədli olaraq batırırdı) Türkiyə radiounun xəbərini, sonra da gözəlīm türklülərini dinləyirdik. Gecənin bir yansı deyəsən sovet xüsusi xidmət orqanları ya yonulurdular, ya yuxu tuturdular onları, bəlkə də Allah üröklərini no insaf salırdı və radio dalgasını əzəz buraxırdı. Nəhayətində Türkiyəni doya-doya dinləyən ruhumuz rahatlıq tapırdı.

Öhbəto bu anlaşıqlarım böyük həsrətin və qovuşmaq arzusunun çox kiçik, adda-budda parçalanırdı. Yaşanılan bir nəçə doqıq-yə sığdırmaq mümkün deyil. Təzo həsrət və sevgi anlaşılmaz, yaşanırdı.

Şükürlər olsun ki, bütün bunlar arxada qaldı. Və tarixin inkar ediləməz həqiqətləri öz sözüni dedi. Böyük Mustafa Kamal Paşa Atatürkün bundan taqribən bir əsr əvvəl söylədiyi "Bu gün Sovyetlər Birliğıni dostumuzdur. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fəkat yarıno no olacağıni kimsə bu gündən kestirəməz. İpki Osmənli gibi, ipki Avusturya-Macarıst-

Martın 23-də Ankarada ULESAM-ın təşkilatçılığı ilə "Milli birlik və bərabərlik" mövzusunda simpozium keçirilib. Qurumun genel başkanı Mehmet Nuri Parmaksız simpoziumu açaraq türkdillli dövlətlərdən dəvətli olan qonaqları salamlayıb. Türkiyədə milli birlik və bərabərliyi dəstəkləyən bütün birliklərlə işbirliyi qurmaq, əlaqələri genişləndirmək amacıyla düzənlənən simpoziumda ölkəmizi millət vəkili, professor Jalə Əliyeva, professor Cavanşir Yusifli, "Ədəbiyyat qəzeti"nin baş redaktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Azər Turan və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səyyad Aran təmsil ediblər. Onlar çıxışlarında Türk birliyinin tarixi gəlişmələri, ortaq dəyərlərimiz, və ədəbi əlaqələrimiz barədə ətraflı danışıblar. Millət vəkili, professor Jalə Əliyevanın simpoziumdakı çıxışının mətnini təqdim edirik.

tan gibi, parçalanabilir, ufalanabilir. Dünya yeni bir dengəyə ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilemezdir. Bizim bu dostluğun idaresinde dili bir, manev bir, özür bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanırlar? Manevi köprüleri sağlam atarak. Dil bir köprüdür. Tarih bir köprüdür. Köklerimizle imneli ve olayların bölüldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gereklidir". İfadələri gerçək oldu. Dəmir pərdənin pəncəsindən qurtulan Azərbaycan arxasında ana vətəni Türkiyəni buldu.

Tarix yalan sevmir və ləkə götürmür. Müxtəlif rejimlərin hakim ideologiyalarının uydurduğu saxta tarixlər bir gün mütləq yox olur. Biz hamımız yaxın tariximizdə bunun şahidi olduq. 20-ci yüzilliyin çalxantıları, baş verən kataklizmlər gerçək tariximizə kölgə sala bilmədi. Eləcə də saxta təbliğat məşinlərinin yazdığıdır, yalan, uydurma. Saxta tarix nağılları da güclü zokaların həqiqətini işığında sriyib gətdi. Mohz o güclü zokaların dəyişiciləri sayısında ilahi ədalət qalıb gəldi və iki qardaş, iki sırdaş, iki doğma ölkə Azərbaycan və Türkiyə yenidən qovuşdu.

Böyük Alman filosofu Kərcel Tomas deyib ki, "yer üzində oke oğullar var ki, xalqlar onun şğırti arxasında gizlənib və belə oğulların sayı çox deyil". Dünyada sayı çox olmayan oğullardan birini - Mustafa Kamal Paşa Atatürkü - Tanrı Türkiyəni, Heydər Əlirza oğlu Əliyevi isə Azərbaycana boxs etdi. Və bu iki böyük isim bir əsrdə iki dəfə - biri ötən əsrin başlarında, digəri isə ötən əsrin sonlarında ölkəsini və xalqını tarix sahəsindən yox olmaq, möhv olmaq təhlükəsindən qurtararaq, yeni bir dünya qurdular və milyonların Atasına çevrildilər.

Hər iki lider öz iradəsi, qətiyyəti, hadisələrə operativ qiymət vermək bacarığı, həç bir riskdən çəkinməmələri ilə sübut etdilər ki, onların varlığı sadəcə cismanilikdən ibarət deyil. Hər iki lider milli dövlətçiliyi və milli birliyi qorumaq uamino böyük bir yola çıxdılar, çiyinlərini son dərəcə ağır bir yükün altına verdilər. Çətinliklərə, maneələrə, ipe və dş saəşlərə, çevriliş cəhdəsinə mətinliklə sino gərəkər. Tanrınn onlara həqs ediyi fədakarlıq, mübarizlik, öyilməz iradə, dəmir məntiq, özünə inam, siyasi uzaqgörənlik, ideya və fikirlərini suda şəkilədo geniş xalq kütlələrinə tölqin etmək kimi fəvqəl keyfiyyətlərindən məharətlə bəhrələnorək xalqı vətəndaş qarşıdurmasından, müstəqilliyi itirmək təhlükəsindən qurtardırlar.

Mustafa Kamal Atatürk ötən əsrin başlarında dedi ki, "Azərbaycanın kədərini kədərini, sevincini sevincimizdir". Ulu öndər Heydər Əliyev isə ötən əsrin sonlarında, 1994-cü ilin 9 fevralında qardaş ölkəyə ilk rəsmi səfəri zamanı Türkiyə Böyük Millət Məclisindəki tarixi çıxışı zamanı dedi: "Azərbaycan və Türkiyə toq millət, iki dövlətdir". Sonralar dillər əzəbi olan bu sözlər iki ölkənin strateji tərəfdaşlığının əbədli torilini verən bir-bəyanat kimi sosləndi və ölkələrimizin qardaş-

lıq münasibətlərinin yolgöstəronino çevrildi. Hər iki liderin ancaq liderləro xas böyük bir doqıqlıqlə və ustahqlə dilə gətdirdikləri ifadələrin həqiqətini hər ölən gün daha dərinidən anlarıyır.

Ulu öndər Türkiyə Böyük Millət Məclisindəki nitqində iki qardaş ölkənin ortaq tarixi irs üzərindən qolucuya birgə addımlayacağına vurğuladı: "Biz kökü bir olan xalqıq. Bizim tariximiz bir, dilimiz bir, dinitimiz birdir. Tariximiz, milli köklərimiz, adət və ənənələrimiz bizi bir-birimizə sıx bağlayıbdır. Əsrlər boyu tarixin bütün mərhələlərində bizi bir-birimizdən ayırmağa çox çalışsalar da, buna müvəffəq olamırsılar. Xalqların bu həsrətə loq qovuşublar. Bundan sonra həç bir qüvvə bizi ayıra bilməyəcəkdir. 1918-ci ildə türk ordusunun Azərbaycan, Bakıya gəlməsi, Azərbaycanı daşnakların təcavüzündən xilas etməsi hər bir azərbaycanlının qolbində yaşayır. 1923-cü ildə qurulan Türkiyə Cümhuriyyəti müstəqil Azərbaycan Respublikası üçün ömürdür".

Milli liderin bu tövsiyələrinə böyük bir yola çıxan Azərbaycan Türkiyə ilə qardaşlıq bağlarını möhkəmlətməklə bərahər, Mərkəzi Asiyadakı türk respublikaları ilə sıx işbirliyinə də dəim üstün bir vəzifə olaraq gördü.

Heydər Əliyevin 1996-cı il noyabrın 6-sında TÜRKSOY-un Bakıdakı toplantısı çərçivəsində keçirilən Türk dünyası yazıçılarının III qurultayında söylədiyi fikirləro diqqət edək: "Xalqlarımızın böyük tarixini yenidən qiymətləndirmək, hər bir xalqın tarix boyu yaratdığı mənavi dəyərləri, mədəniyyətə abidələrinin bütün xalqlar üçün doğma etmək bizim bu gürüşlərimiz mərkəzində duran vəzifələrdir. Bizim köklərimiz eyni dila, eyni mədəniyyətə, eyni dila bağlı olduğuna görə çox dərinədi və mənavi dəyərlərimiz tarixin bütün mərhələlərində no qədr çətinlikləro rastlaşsa da, dayanmayıb, inkişaf edib. İndi isə türkdillli xalqların müstəqil dövlətləri var. Bu prosesləri daha da gücləndirmək, daha da müstəqillik edə bilmək üçün bizim ölmimizdə

böyük imkanlar yaranmışdır. Və bu, bizim borcumuzdur"

Həç şübhəsiz, türk dövlətləri və toqplularının birliyinin mühüm bir istiqaməti həm də, mədəni oməkdaşlıqdan, müştəroək mədəni layihələrdən keçir. 1996-cı ilin noyabrında dahi Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi, 2000-ci ilin aprelinde isə böyük türk eposu "Kitabi-Dodo Qorqud" un 1300 illiyi ilə bağlı türk dünyasının təmsilçiləri, dövlət və hökumət adamları, alimlər, şair və yazıçılar, mədəniyyət xadimləri Bakıya toplandı. YUNESKO soviyyəsinde qənd olunan bu məqsəti yubileylər, eyni zamanda, ünümtürk mədəniyyətinin təntənəsinə idi. Bu yubiley tədbirlərinin birliklə keçirilməsində əsas məqsəd xalqların əsrələr boyu yaratdığı zəngin mənavi irsi indiki nosillərə qaytarmaq, eyni kökə, eyni tarixə malik olduğumuzu bir daha dərk etməkdən ibarət idi. Digər toqrlardan, bu yubiley tədbirləriylə İbn-Sinanın, Nizaminin, Novainin, Yunis İmronin, Füzulinin, Möhtəmqulunun, Mahmud Qaşqarının, Abayın, bir çox başqa dahlilərimizin, "Kitabi-Dodo Qorqud", "Manas", "Alpamiş" kimi ölmöz dastanlarımızın bütün türk dünyasını birləşdirən çox əhəmiyyətli bir dəyər olduğunı bir daha nümayiş etdirərk, eyni zamanda bu dəyərin bütün bəşəriyyətin mədəni sərəviti olduğuna isbatlanmış olduq.

Türkiyənin 9-cu Prezidenti, mərhūm Süleyman Dəmiröl xatirələrindən birində yazır ki "Mən Heydər Əliyev Naxçıvanda ikən ondan Moskvadakı vofzifəsindən sonra Azərbaycana niyə gəldiyini soruşdum. O dedi: "Mən doğduğum yerdə xalqına xidmət etmək istədim. Başqa yerdə bunu edə bilməzdim. Çünki mən bir türkmən".

Bəli, istər Heydər Əliyev, istər Atatürk öz xalqına bir türk oğlu türk kimi xidmət etdilər, həm də fədakarcasına xidmət etdilər. Həçdən var yaratdılar, qiətdirli iki dövlət qurdular.

Bu fədakarlıq, bu əvəzsiz xidmətin bəhrəsini bu gün doya-doya dadırıq. Bu gün

dünyanın ayaqları üzərində möhkəm dayanan, inkişaf edən, azad, güclü, qüdrətli iki ölkəsinin vətəndaşı olmaqdan, iki dövlət, tək millət olmaqdan qürur duyuruq. Bu qürur üçün böyük Atatürk və ulu öndər Əliyevə, onların ideyalarına borcluyuq. Və bu borcumuzu onların tarixi və mənəvi irsinə sahib çıxmağı bacarmaqla, bu irsi bəd dillərdən, pis niyyətlərdən qorumağı bacarmaqla, onların bizlərə ərməğan etdikləri bu iki cənnət məmləkə-tə əl və dil uzadanlara yerini göstərməyi bacarmaqla ödəyə bilərik. Yalnız o zaman əbədiyyən tək millət, iki dövlət olmağın qürurunu yaşaya bilərik.

Bu gün Azərbaycan və Türkiyə bölgədə və dünyada ən yaxın dost, qardaş, sirdaş, strateji müttəfiqdir. Türkiyənin marağı Azərbaycanın marağıdır, Azərbaycanın marağı Türkiyənin marağıdır. Bu gün hər iki ölkə həyatının elə bir sahəsi yoxdur ki, Azərbaycan ilə Türkiyə əl-ələ verməmiş olsun. Bu gün ölkələrimizdə, bölgədə və dünyada baş verən hər bir hadisə, meydana gələn hər bir gəlişmə istər Türkiyə, istər Azərbaycan üçün eyni dərəcədə əhəmiyyətlidir.

Hər iki ölkənin prezidentlərinin - Türkiyə Respublikasının Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin ölkələrimiz açısından qarşılıqlı olaraq sərgilədikləri mövqə qürur qaynağımızdır. Sadəcə, iki örnək gətirəcəyəm. "Türkiyə Ermənistanla sərhədlərini açacaq" şəklində dolayan həyəcanlı xəbərlərin bir-neçə il öncə ruhumuzu didib-parçaladığı bir zamanda Başbakan olan cənab Ərdoğan Azərbaycana səfər etdi, Azərbaycan Parlamentinə gəldi və bizlər - azərbaycanlı millət vəkili öndə çıxışına bu ifadələrlə başladı: "Can kərdəşlərim! Türkiyənin Karabağdan vəzgeçməsi gibi bir ifadenin talaffuz edilməsi bile bize büyük bir iftiradır, hakarettir. Bu iftiranı bir daha huzurunuzda açık şekilde reddediyorum. Türkiye-Ermenistan sınırı nə zaman kapandı? O zaman ki, Dağlık Karabağ tamamen Ermenistanın işgali altına düşdü. Bundan sonra kapılar kapatılmıştır. Bu işgal ortadan kalktığı zaman da kapılar açılacak". Sayın Ərdoğan konuşmasını bu şəkildə tamamladı: "Konuşmamda kullandığım kərdəş ifadesinin altını bir az çizmek istiyorum. Dikkat edin, uluslararası ilişkilerde kərdəşlik ifadesinə yer yoktur. Bu tabir sadəcə bizim aramızda vardır. Biz her zaman isteriz ki, Azerbaycan türkü ölkemizin varlığına güvenebilsin. Bu anlamda iki kərdəş ölkə olarak üzerimize düşen vazife görüşmelerimizi yakından sürdürmek dostta, düşmana karşı birlik olduğumuz mesajını güçlü şekilde vermek, ölkelerimizi zayıflatabilecek faaliyetlere parlamentolarımızda - iktidarı-muhalefetiyle birlikte - izin vermemektir".

Ötən il Praqada həyata keçirilən Avropa İttifaqının Şərq Tərəfdaşlığı Sammitində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev də iştirak edirdi. Ermənistan prezidenti Serj Sarkisyanın Sammitdə Türkiyə təmsilçisinin iştirak etmədiyini fürsət bilərək rəsmi Ankaranın ünvanına hədyanlar söyləməsini və qondarma "soyqırım" məsələsiylə bağlı heç bir tarixi fakta əsaslanmayan iddialar səsləndirməsini sət şəkildə cavablandıran Prezident İlham Əliyev dedi: "Bilirsiniz ki, Türkiyə burada təmsil olunmur, bundan istifadə edirsiniz. Ərdoğan burada yoxdur, amma mən buradayam".

İki Prezidentin Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinin dünənini, bu gününü və gələcəyini cəhivə edən çoxsaylı çıxışlarının sadəcə ikisindən gətirdiyimiz bu kiçik iki örnək bizcə, birliyin və bərabərliyin izaha cəhivəci olmayan ən üstün nümunəsi, dostluğun və qardaşlığın ən yüksək zirvəsidir.

Bu birlik və bərabərliyin əbədiyyən bizlərin olması diləklərimizi bildirərək çıxışımın sonunu izlənilə bir şeirlə bitirəcəyəm. Əslində bu bir aşiqin öz sevdiiyə yazdığı şeirdir. Yəni parça iki sevdalını anladır. Bu parçanı çox sevirəm. Və hər oxuduğumda gözlərimin önündə iki sevdalı olaraq - Azərbaycan və Türkiyə canlanır.

*Bir bulağın iki gözü - biri sənsən, biri mən,
Bir almanın iki üzü - o həm sənsən, həm də mən.
Qoşa simin titrəməsi - biri sənsən, biri mən,
Bir pərdənin iki səsi - o həm sənsən, həm də mən.
Bu həyatda iki rəngdir - biri sənsən biri mən,
Sevinc kimdir, kədər kimdir -
o həm sənsən, həm də mən.
Bu dünyaya biz gələnə həm qəmlik, həm də sevinc,
Sən məndəsən, mən səndəyəm,
biri sənsən, biri mən.*